

KĀRLIS ZĀLE

LATVIJAS BANKA

Informācija pa tālruni 67022434. Information by phone +371 67022434.

info@bank.lv www.bank.lv

Izšķirošos vēstures brīžos providence nereti izvirza jaunus, enerģiskus un agrāk nezināmus varoņus. Tie ir ne tikai kaujās rūdīti karavīri, bet arī tautas gara jundītāji – dzejnieki, komponisti un mākslinieki. Izcilais latviešu tēlnieks Kārlis Zāle (1888–1942) bija laikmetīgs nacionālās idejas karognesējs, kura talants uzplauksnīja īsi, bet spoži: Brāļu kapu memoriālais ansamblis un Brīvības piemineklis ieguva nacionālās vērtības statusu.

Kārlis Zāle profesionālās prasmes izkopa, studējot un strādājot Krievijā (Kazaņā, Maskavā un Sanktpēterburgā), un papildināja zināšanas Berlīnē. Viņš atgriezās Rīgā 1923. gadā kā nobriedis meistars un iesaistījās Brāļu kapu memoriālā ansambļa izveidē, kur viņa līdzgaitnieki bija arhitekti Andrejs Zeidaks, Pēteris Feders un Aleksandrs Birzenieks. Kārļa Zāles pārziņā bija grūtākais uzdevums – tēlnieciski formulēt latviešu karavīra spēju sevi līdz galam ziedot cīņā par tēvzemes brīvību, parādīt dramatiskus notikumus tautas eposa kvalitātē, jo Brāļu kapos guldītie I. pasaules kara un Latvijas brīvības cīņu karavīri bija upuri Latvijas valsts tapšanas vārdā. Izcilā memoriāla arhitektonisko daļu vainago Kārļa Zāles skulpturālās grupas – to mākslinieciski augstvērtīgajā un monumentālajā traktējumā jaušamas tolaik aktuālo modernisma formu izpausmes. Brāļu kapu memoriālā ansambļa izveide noslēdzās ar tā svinīgu iesvētīšanu 1936. gada Lāčplēša dienā. 1942. gadā mūža mājvietu te rada arī Kārlis Zāle, kas ar darbīgās dzīves ieguldījumu rādīja, kā patiesi jāmīl sava zeme, tauta un valsts un kā jākalpo Tēvzemei un Brīvībai.

Tautai bija nepieciešams kodolīgs brīvības cīņu un izkarotās neatkarības vizuāls tēls, latvisko pamatvērtību iemūžināts atgādinājums. Konkursā pirmo godalgu

Nominālvērtība – 1 lats, svars – 22,00 g, diametrs – 35,00 mm, metāls – 925° sudrabs, kvalitāte: *proof*, monētas josta – ar uzrakstu. Monētas dizainu izstrādājis Krišs Salmanis, tās ģipša modeli veidojusi Līgita Franckeviča. Monēta kalta *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande).

Face value: 1 lats; weight: 22.00 g, diameter: 35.00 mm; metal: silver of 925 fineness; quality: *proof*; edge: lettered. The coin has been designed by Krišs Salmanis, modelled by Līgita Franckeviča, and struck by *Koninklijke Nederlandse Munt* (Netherlands).

sauņēmušais Kārļa Zāles projekts "Mirdzi kā zvaigzne" tika attīstīts kopā ar arhitektu Ernestu Štālbergu (1883–1958). Monumenta kompozīcija sastāv no 13 skulptūru grupām un cilpiem. Kārlis Zāle, mākslinieciski izceļot Latvijas valsts pastāvēšanas idejiskos stūrakmeņus, mītisko un reālo savija vienotā ansamblī. Apkārt centrālajam Mātes Latvijas tēlam kārtotas latviešiem nozīmīgu pamatvērtību alegorijas un atsauces uz liktenīgiem vēsturiskiem notikumiem. Obelisku vainago varā kalta Brīvības statuja, kas paceltās rokās tur trīs apzeltītas zvaigznes – Latvijas novadu simbolus.

Par tautas saziņotajiem līdzekļiem celto pieminekli atklāja 1935. gada 18. novembrī, un Kārlis Ulmanis aicināja, tajā raugoties, stiprināt sevī prieku par Latviju – nacionālu, daiļu un varenu. No nacionāla goda memoriāla Brīvības piemineklis pārtapa par brīvības un neatkarības idejas uzturētāju un atgādinājumu okupācijas gados. Tas nemitīgi viesa cerības, uzturēja ticību un rādīja brīvības ceļu. Brīvības pieminekļa pakāje kļuva arī par jaunas atmodas centrālo vietu, lūgšanu un pateicības altāri. Brīvības pieminekli fokusējās tautas centieni un enerģija – maģisks spēks, kas ļāva atgūt Latvijas valsti.

Tautām un valstīm mēdz būt to idejas vienojoši tēlnieciski, arhitektoniski un muzikāli simboli. ASV tā ir Brīvības statuja, Francijai un Parīzei – Eifeļa tornis, Triumfa arka un "Marseljēza", bet, pieminot Romu, atceramies Kolizeju vai Sv. Pētera baziliku. Šādu simbolu Latvijai – Brīvības pieminekli Rīgas centrā – radījis Kārlis Zāle.

At decisive historic moments, providence tends to push new, enthusiastic and hitherto unknown heroes to the foreground. Among them are not only battle-hardened soldiers but also poets, composers and artists, energisers of the national spirit. The outstanding Latvian sculptor Kārlis Zāle (1888–1942) was the flag-bearer of the national idea whose talent shone briefly but brightly: the memorial of the Brethren Cemetery and the Freedom Monument gained the status of national treasures.

Kārlis Zāle honed professional skills during his student and work years in Russia (Kazan, Moscow and St. Petersburg) and expanded education in Berlin. He returned to Riga in 1923 as a mature master and got involved in designing the memorial ensemble for the Brethren Cemetery along the talented architects Andrejs Zeidaks, Pēteris Feders and Aleksandrs Birzenieks. Kārlis Zāle was charged with the most complicated task to express, by sculptural means, the ability of the Latvian soldier to sacrifice himself in the struggle for the freedom of his homeland, to lend the quality of an epos to the drama of the soldiers fallen in World War I and armed struggles for Latvia's statehood. The architectonic part of the outstanding memorial is crowned by the sculptures created by Kārlis Zāle: in their monumental treatment the then topical modernist forms are clearly visible. The development of the memorial ensemble at the Brethren Cemetery was concluded by its solemn dedication on 11 November 1936. In 1942, Kārlis Zāle also found his permanent resting place there. The contribution that he had made during his active life was an eloquent testimony to his true love of his country and nation, and his service to his native land and freedom.

There was a commonly felt need for a visual image that would embody the struggle for freedom and national independence, a simultaneous commemoration of the basic Latvian values. The competition for such an image was won by Kārlis Zāle whose design "Shine Like a Star!" was developed together with architect Ernests Štālbergs (1883–1958). The composition of the Freedom Monument in the heart of Riga consists of 13 sculptural groups and reliefs. By lending an artistic treatment to the conceptual cornerstones of the newly acquired Latvian statehood, Zāle combined the mythical and the real in a harmonious ensemble. The central statue of Mother Latvia is surrounded by allegorical images of values important to Latvians and references to crucial historical events. The obelisk is crowned by a copper statue of Liberty that holds three gilded stars symbolising the three main regions of Latvia.

The monument that was financed by donations was unveiled on 18 November 1935. In his keynote speech, the then President Kārlis Ulmanis invited everyone to view the monument as an embodiment of happiness about Latvia, a strong, beautiful and independent state. From a memorial to the national pride the Freedom Monument became a reminder and keeper of the idea of freedom and independence in the decades of occupations. It gave people hope, supported their faith, and was a beacon of freedom. The foot of the monument became the central locus of the national reawakening, an altar of prayers and thanksgiving. The Freedom Monument became the embodiment of national ideals and energies, which turned into the magical power that let Latvians regain their statehood and freedom.

Nations and countries tend to have unifying symbols for the ideas at their roots: for the US, it is the Statue of Liberty, for France, the Eiffel Tower, Arc de Triomphe and the Marseillaise. Any mention of Rome conjures the images of the Coliseum or St. Peter's Basilica. For Latvia, it is the Freedom Monument by Kārlis Zāle.